

BOGDÁN LÁSZLÓ

P. a ketrecben

RÉSZLETEK EGY CIKLUSBÓL

„Amit szeretsz az megmarad
s a többi sár
Amit szeretsz azt el nem szedhetik”
(Ezra Pound: LXXXI. cantó^{*})

25. A kultusz örvényei

T. S. Eliot-apokrif¹

Többféle magatartás létezik Ezra megítélését illetően.
Az elfogultságokat, ostobaságokat máris figyelmen kívül
hagyhatjuk. Az előítéleteket, rögeszméket is.
A hang elszáll. Ki emlékszik már a rádióra?
A rom megmarad. A gonoszkodások
a Cantók nem ismeretéből fakadnak,
semmi közük a költőhöz, aki szerepeivel, álarcaival
hajtotta végre az angol líra legnagyobb fordulatát,
mindvégig – a szörnyű pisai ketrecben is –
őrizve a hűség szellemét.
Már a legelső cantó² nyitósorai elbűvöltek:
„akkor lementünk mind a hajóhoz,
hullámra löktük, az isteni tengerre,
Árbóc föl, vitorla bomlott szét fekete hajón”^{**}
És Odüsszeusz ismét elindult. Elszédültem
Kalandozásai végén – hányszor eltévedt! –
nyíltak Orcus fekete virágai. A szöveg alól
előbukkant egy másik, egy harmadik, egy negyedik.
Szerepek és maszkok végtelen haláltánca.
Víziók ereje ragad ki az unalomból. Nem hagy nyugodni.

^{*} Weöres Sándor fordítása

^{**} Kemenes-Géfin László fordítása

*A halál sejtelmes igézetében, a kudarc tudatában,
naivnak tűnő megigazult jámborságában
mindég igazi fenség nyilatkozik meg. Elbűvöl.
Malatesta³ tettei, az elviselhetetlenül kínos
Adams⁴-napló, Kung⁵ sétái, a szerelmi láz,
az uzsora, a háborúk, egy farkasbőrbe bújt
provanszál trubadúr⁶, hajók, lovak, pagodák,
az eső éneke a rizsföldeken, a szél hangja,
az ónszínű égbolt, a ketrec Pisában
Ugolino⁷ tornyával szemben a silány per,
a gumifalú szoba, az élet végén a megnyugvás ösvényei,
az árnyak Velencében, az árnyak,
amikor a kezdet emlékezik a végre.
A rózsza tündöklése a fényben.*

2002. január 11.

26. A látomás

*Lesz vagy nem lesz ítélet?
Ketreced megvár téged.
Hiába könnyörögnél,
lennebb már nem eshetnél,
csak betonpadlójára,
Pán képzelt subájára,
fehérséget hazudva,
melyben Lunát csábítja.⁸
Seléné átlát rajta,
mégis lendül a hinta
és nászban összeforrnak.
Kit érdekel a holnap?
Ki érti fényességed?
És ki a sötétséged?
Miért enged Seléné?
Pán sötét istenség-e?
Semmi nem úgy van. Látod!
Magyarázd a világot
s idővel megbocsátnak,*

békén bagynak az árnyak.
És a Hádeszek öblén
lobban lángra a tömjén,
vakító látomásod:
a tengeröblöt látod,
úszik pléhdobozokban
száz és ezer szál gyertya.⁹
Megannyi kósza lélek,
eljövendő kísértet.
Újra kiömlő vére,
bíborlik fel az égre,
tenger vizét veresre,
festi Adonis teste.¹⁰
Szavaid szétgurulnak.
Vízióid kimúlnak.
Csak szenvedélyed éltet.
Lesz vagy nem lesz ítélet?

2002. január 11.

27. A világítótorony őre

„mint falnak vetett laza selyemgombolyag”
(Ezra Pound: A kert)¹¹

Ha újra kezdhethném az életemet,
amire semmi esély,
nem lennék költő, irodalmár, versbolond,
kora ifjúságomban megpályáznék
egy világítótorony-őri állást.
Emigrálnék egy itáliai világítótoronyba,
figyelve az égi jeleket,
az álmokat,
a rontó szellemek működését.
Őrizném a tüzet,
jeleznék ködben tévelygő hajóknak.
Irányt mutatnék,
hogy ne tévedhessenek el soha,

*a nyughatatlan tengeren,
 úgy, ahogy én tévedek el mostanában,
 az életemben, Pisában,
 Kung sétáit felidézve hajnali mezőkön,
 s a pagodák csillámló árnyékait figyelve,
 miközben utált, ketrecem tercelő rácsai
 arcomra hullnak, megjelölnek
 és egy hangya se ment meg, egy fűszál se, semmi!¹²
 Várom, hogy kivégzésre szólítsanak,
 hogy fejeződjön már be ez az egész örület,
 körforgás az én körül,
 ez a hajsza...
 Már világítótorony őrr sem lehetek soha!*

2002. január 12.

28. A végzet szele

*Hiába könyörögtél,
 nem ítélték el téged,
 és fel se is lógattak,
 ahogy titkon remélted.*

*Hát mindhiába rázod
 ketreced, hasonmásod.
 És mindhiába kéred,
 büntessenek meg téged,*

*panaszaid nem hallják,
 talán nem is akarják
 megérteni? A végzet*

*szele is meg-megérint.
 Megképződik egy jácint
 s el is hervad előtted.*

2002. január 11.

29. Találkozás az élet végén

Ginsberg-apokrif

*Velencében láttam viszont,¹³ Cohn Bendit¹⁴ tigrisugrása
a rendőrkordonon mégsem fixálta a kamaszlábakat,
lázás év volt, rettenetes, fennhéjázó és kegyetlen.
Prágában kétezer szó sem volt elég az igazság kimondásához,
jöttek a szovjet tankok. Mindig ez történik. Ő írta?!
Írhatta volna ő is! És melyik táborban volt több a férfi?¹⁵
Egy padon ült, rozzant öreg bohóc. Lobogtatta
kínai írásjelekkel díszített sárga sálját a szél,
ez az arcátlan kerítőnő. Ezt a sálját már ismertem,
a St. Elisabeth-ből való szabadulása után is
előszeretettel ebben fényképeztette magát.
Talán Kung tanításait rejtették ezek a titokzatos írásjelek?
Talán pagodákat ábrázoltak? Sudár táncosnőket?
Gazdátlan legyezőket? Bambuszfákat, amint
a hajnali nap érintésére megelevenednek. Jázminokat,
amint lélegeznek a napsütésben? Talán, ha közelebb hajolok
hallhattam volna a rizsföldeken robotolók énekét,
a fejüket emelő kígyók sziszegését,
sasok szárnyacsattogását és a Mennyei Béke terén
bicikliző alattvalók kiáltozásait.
(Úgy tűnik a Kulturális Forradalom sem teremtette meg
az öntudatos polgárt. Az ember változik. A forma nem.)
Tétován egy öleléssel próbálkoztam. Hódolatteljes
csókot lehelve pergamenszínű homlokára, melynek ráncai
határozottan törtek valami felé, amit nehezen
lehetett volna megnevezni. Zordan hallgatott.
Kezének szakadatlan imamalma nyűgözött le
és fáradt de még mindig eleven, kíváncsi szeme,
mélyén nyugtalanságról árulkodva hangyabolyok kerengőztek,
mímelve a lagúnák városában uralgó halálvágyra,
amely áthatja a gondolkodást, az élet minden területét,
úgyszólván mindent, a nők ölének mélyén is ott rejtőzik,
kamaszok vigyorában, a szülő nők jajkiáltásaiban.*

*A szeretkezés extaszisztolés mozgásaiban is ott bujkál.
A paloták önfeledt állatokként nyújtóztak el a fényben
és az oroszlánok, ahogy évszázadok óta mindig,
ugrásra készen hirdették a Város dicsőségét.
„Hálás vagyok Önnek – habogtam – felismerése,
hogy dolgok nélkül nem léteznek az eszmék, felbecsülhetetlen...”
Kedvetlenül intett le: „verseimnek, higgyc el, semmi
értelme nincs. Életem is hülye volt. És zagyva!
Elejétől végig buta és műveletlen, de legsúlyosabb vétkem
mégiscsak az antiszemitizmus volt, kretén nyárspolgári előítélet.
Nemzedékek legjobb elméit láthattam én is
az örület, az alkohol, a kábítószer romjaiban.”¹⁶
Ó, minden zagyvaság amit írtam – állott fel hirtelen
és széttárta karjait, mintha el akart volna repülni –,
összefüggéstelenség, marhaság, de megvetlek tékozló Amerika...
„Nem – érveltem lázasan – ön utat mutatott nekünk,
ön a mi nemzedékünk szentje, Amerika prófétája, a Költő.
Amit az uzsoráról és a háborúról mondott, beigazolódott.
Önnek mindenben igaza volt, ezt világosan láthattuk már
Vietnámban is...” „Mit?” – bámult rám és visszazökkent
a padra, mint aki már soha többé nem akar felkelni,
mint aki végleg feladta. „Hogy kik is azok akik a
háborúkon nyereszkednek...” „Olyan szerettem volna lenni,
mint a rózsza – nyögött fel. – Önfeledten szerettem volna
gyönyörködtetni. Nem függni senkitől és semmitől –
csak a fénytől! De nem sikerült. Szörnyű tehetetlenségem
gátolt meg. Kicsinyességem. Irigységem. Sznobizmusom.
Hiszen ki is voltam én? Egy sarlatán! Egy pojáca!
Egy hordószónok...” Elhallgatott és az erősödő szél
megmozgatta kanárisárga sálján a mégiscsak
sárkányokra emlékeztető írásjeleket. Felrebbentek
Velence örökké kéregető galambjai is, ezek az élő rongyok.
Lehunyta szemét. „Finita comedia” – suttogta
és fénybe tűnt át az arca.*

2002. január 13.

JEGYZETEK

- ¹ T. S. Eliot A karácsonyfa-kultusz című versének átirata.
- ² Az első canto első 67 sora Homérosz Odüsszeája XI. éneke első 114 sorának átirata, melynek alapjául nem az eredeti görög szöveg, hanem Divus XVI. századi „szó szerinti latin fordítása” szolgált.
- ³ Sigismundo Pandolfo Malatesta (1421–1463) Rimini, Fánó és Cesena ura, hírhedt condottiere, hadmérnök és műpártoló, több canto főszereplője, P. „a tevékeny alkotó személyiség”-et látta működésében megtestesülni...
- ⁴ John Adams (1735–1826) amerikai ügyvéd, politikus, diplomata, a Függetlenségi Nyilatkozat egyik megfogalmazója, 1797–1801 között az USA második elnöke. Az un. John Adams-Cantokat P. a politikus művei alapján írta.
- ⁵ Kung-Konfuciusz (Kr. e. 551–479), kínai bölcselem. Ő maga semmit sem írt le, tanításait tanítványai őrizték meg. A cantók visszatérő szereplője.
- ⁶ Peire Vidal (1150–1206) provanszál trubadúr. Albigen szerelmének Perreautieri Lobának udvarlására farkasbőrbe bújt, s az erdőben pásztorok és kutyák vadásztak rá; már félholt volt, amikor Loba és férje rátaláltak, kastélyukba vitték, s ostobaságait kinevetve felgyógyulásáig ápolták. A cantók szereplője.
- ⁷ Ugolino Della Gheradesca gróf (1218–1289) Pisa elleni árulásáért két fiával és két fiú unokájával együtt Pisában egy toronyba zárták és halálra éhezettették. A cantók visszatérő szereplője. Lásd Dante: Pokol XXXII–XXXIII-ik ének.
- ⁸ Pán a termékenység görög istene (akit sötét istenségnek is tartottak) szerelmes lesz a világosság istennőjébe, a holdat jelképező Selénébe s fehér subát ölt udvarlására.
- ⁹ A montállegrei Masdonna júliusi ünnepe idején P. láthatta, ahogy Rapallóban a környékbeli asszonyok kis fogadalmi mécseseket bocsátanak a tengerre, a Tigullió öblében. Mindezt hallucinatórikusan eleveníti fel a XLVII-ik cantóban.
- ¹⁰ Aphrodité szerelme volt, s miután egy vadkan megölte, a bánkódó istennő rávette az istenekeket, hogy engedjék minden évben hat hónapig élni. Halálát, feltámadását a nyár közepén ünneplik. A tavaszi áradások vörösrre festett vizet hordanak a tengerbe s a Földközi tenger keleti részén élő népek ezt az évente megölt Adonis vérével hozzák összefüggésbe, ahogy idézett cantójában (XLVII.) P. is írt róla...
- ¹¹ A versnek több fordítása van, a Gergely Ágnes-fordítás első sorát idézem.
- ¹² P. több pisai cantóban írja, hogy esetenként egy hangya, egy fűszál, egy méh, a mentaillat stb. mentette meg, feltételezhetően a kísértő örületől.
- ¹³ P. néhány évvel halála előtt Velencében találkozott Ginsberggel, az új nemzedék legjelentősebb alakjával, akinek hódolatteljes szavai igazolhatták volna őt, ha akkor mindez még izgatta volna. Akkoriban a jeruzsálemi szent sírt akarván védelmezni, újra szerette volna építtetni a Templomot, ahogy erről Robert Lowell is beszámol a Történelem című verseskötvénye egyik T. S. Eliot című versében.
- ¹⁴ Párizsi diákvezér. Anarchista.
- ¹⁵ Malatesta katonáit buzdító szózatának elferdített változata. A X. cantóban P. imígyen idézi fel, Kemenes Géfin László fordításában: „Az ő seregük nagyobb, / de ebben a táborban több a férfi.”
- ¹⁶ Beszélgetésüket Ginsberg örökölte meg. P. itt arra céloz, hogy egy felől jól ismeri az üvöltést, Ginsberg hírhedt versét, másrészt elfogadja és kitágítja a vers lidércnyomásos első sorát: „Láttam nemzedékem legjobb elméit az örület romjaiban.” (Orbán Ottó fordítása)